

מדינת ישראל
נציבות שירות המדינה
בית הדין למשמעת של עובדי המדינה

כ"א באייר תשע"ו
29 במאי 2016

0491-0022-2016-002993
בד"מ: 102.15

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בירושלים

בפני : עו"ד אורי כהן – אב בית הדין
עו"ד רגין יהודה-כלף (נעדרה מהדיון)
חנן אהרון
- יו"ר מותב
- חברת מותב
- חבר מותב

התובעת : עו"ד חנאן יחיא

הנאשמת : דנה בן מאיר

ב"כ הנאשמת : עו"ד ערן קייזמן

נציג המשרד : ששון בסון

גזר – דין

1. הנאשמת דנה בן מאיר, עובדת משרד הבריאות ששימשה כאחות ראשית ב"מחלקת המשך" (מחלקה לטיפול באוטיסטים) (להלן – המחלקה) בבית החולים איתנים בירושלים, הורשעה על ידינו, על בסיס הודאתה ובהסתמך על סעיף 61 לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן – החוק), בעבירות לפי סעיפים 17(1), (2), (3) ו-6 לחוק.

2. ההליך המשמעתי ננקט נגד הנאשמת בעקבות הליך פלילי שננקט נגדה בבית המשפט המחוזי בירושלים (ת"פ 2184/06 בפני כבוד השופט סגל; ערעורה לבית המשפט העליון על הכרעת וגזר הדין של בית המשפט המחוזי – ע"פ 7743/01 בפני כבוד השופטים הנדל, שהם, ברון).

3. המערערת אשר על פי קביעת בית המשפט המחוזי שימשה כדמות הדומיננטית במחלקה, הורשעה באותה ערכאה בשמונה עבירות של התעללות בחסר ישע לפי סעיף 368 לחוק העונשין, בעבירה של שימוש פסול באמצעי כפייה לפי סעיפים 34 ו-44 לחוק

הטיפול בחולי נפש, התשנ"א-1991, ובעבירה של הזנחת מטופלים לפי סעיף 362 לחוק העונשין (תיאור העובדות מופיע בכתב האישום הפלילי ובהכרעת דינו של כבוד בית המשפט המחוזי).

בעקבות הרשעתה נגזרו עליה 9 חודשי מאסר בפועל לריצוי בפועל, מאסר על תנאי וקנס בסך של 15,000 ₪.

4. הנאשמת ערערה על הכרעת וגזר הדין, וביום 8.12.15 קיבל בית המשפט העליון את ערעורה, באופן חלקי, וביטל הרשעתה בעבירה של הזנחת מטופלים. בית המשפט גם קיבל את ערעורה על גזר הדין באופן שביטל את עונש המאסר בפועל שהושת עליה, וגזר תחתיו עונש של 6 חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות (כן ביטל בית המשפט את העונש המותנה בגין עבירה של הזנחת מטופלים).

5. טיעונים לאמצעי המשמעת

א. טיעוני התביעה –

- 1) התביעה עתרה להשתת אמצעי המשמעת הבאים: פיטורים לאלתר (תוך תשלום מלוא פיצויי הפיטורים על פי דין); פסילה לצמיתות למשרד הבריאות; פסילה ל-5 שנים לשירות המדינה.
- 2) הנאשמת ילידת 1972, בשירות המדינה מ-1.3.93, הועסקה בפנסיה תקציבית אך אינה ברת גימלה.
- 3) היא מושעית מתפקידה מאז 8.11.04, ולאורך כל השנים האלה קיבלה שכר השעייה בשיעור של כ-8,000 ₪ לחודש.
- 4) הנאשמת הועסקה כאחות אחראית במרכז הרפואי איתנים, והייתה בראש ההיררכייה הסיעודית.
- 5) היא הייתה דמות מרכזית בפרשה, והורשעה בעבירות חמורות.
- 6) הקביעות של בית המשפט המחוזי בהכרעת הדין ובגזר הדין מדברות בעד חומרת העבירות (ראה בעמודים 28 ו-30 לגזר הדין). אף בית המשפט העליון התייחס לפרשה זו כאחת החמורות שהובאו בפניו בכל הקשור להתעללות ולטיפול בחוסים.
- 7) היקף העבירות ומישכן מדברים בעד עצמם. על בית הדין לתת תרומתו במיגור עבירות אלה, כך שאמצעי המשמעת שיוטלו יצרו הרתעה לכל מי שעלול לנצל מעמדו ולהיכשל במעשים דומים.

ב. עמדת המשרד

- 1) המשרד מצטרף לעמדת התביעה.

2) תפקודה של הנאשמת עד לכשלונה בעבירות דנן היה חיובי ביותר (לא היה לה עבר פלילי או משמעותי).

ג. טיעוני ההגנה

1) בא-כוחו של מנהל המחלקה ריכז את האשמה בנאשמת והמעייט מחלקו של המנהל.

2) יש לאזן התמונה המוצגת.

אין ספק שחייה של הנאשמת נהרסו כתוצאה מפרשה זו.

3) בית המשפט המחוזי ציין בגזר דינו כי מקובל עליו כי הסיבה שהביאה את הנאשמת לבצע את העבירות הייתה, בעיקר, תפיסתה הבלתי מתפשרת שתגרום לשיפור או לייצוב מצבם של החוסים, ואין מדובר בהתעללות לשמה. לנסיבה זו ייזקף משקל מהותי בקביעת המתחם ובגזירת העונש, שכן כאמור, שונים הם פני הדברים עת מעשי ההתעללות מבוצעים לשם פגיעה והסבת כאב וסבל לחוסה או למושגח, ממעשים המבוצעים מתוך סברה כנה (אף אם שגויה) כי הם יפעלו לטובת המושגח.

4) הנאשמת נקלטה לעבודה ככוח עזר במחלקה בהיותה כבת 20, לאחר שירותה הצבאי. מחלקה זו כונתה אף "גיהנום", היו מאושפזים בה חולים קשים ביותר, שהמסגרת הטיפולית עבורם בבית החולים הייתה סוג של ברירת מחדל, משום שלא היה מקום אחר בארץ לטפל בהם.

5) במקביל לעבודתה ככוח עזר למדה סיעוד, ובהיותה אחות צעירה מאוד, ללא הכשרה ונסיון מינו אותה לאחראית על המחלקה, הגם שלא שילמו לה שכר בהתאם.

אותה מחלקה מנתה אז 13 אנשי צוות שאף אחד מהם לא שימש במקצוע הסיעוד (למעט אח אחד).

הנאשמת ראתה בעבודתה שליחות והשקיעה בה את כל מירצה. היא ניסתה בכל דרך לתרום לרווחתם של אותם אומללים (בין היתר, הקימה פינת חי עבורם).

במשך אותם שנים הטיפול באותם חולים הייתה תרופתי בלבד, והפתרון היה בעצם לסמם אותם.

כשהגיע ד"ר דניאל למחלקה ניסה לטפל בהם בצורה אחרת ע"י הפחתת כמות התרופות והנהגת "חינוך התנהגותי" קפדני.

הנאשמת יישמה ככתבה וכלשונה את מדיניותו. היא האמינה באמונה שלמה כי פעלה נכון.

6) הנאשמת עברה עינוי דין ארוך. הפרשה "התפוצצה" בשנת 2004, כתב האישום הוגש ב-2006, המשפט הסתיים באופן מוחלט ב-2015.

בית המשפט הטיל עליה עבודות שירות, ותשלום קנס. היא נשאה בהוצאות משפט אדירות.

7) מתוך 11 כתבי אישום שהוגשו בפרשה, יצא שהיא הרוח הגרועה ביותר שהיתה שם. שכחו לה את מסירותה וההשקעה בעבודתה. היא עבדה במחלקה מאוד קשה, החלה ללא הכשרה כלל, והטילו עליה את מלוא האחריות.

8) כיום היא אישה שבורה. יש להתחשב בכל האמור לעניין העונש שמבקשים להשית עליה. יש לאפשר לה לשקם את חייה.

ההגנה מבקשת שבית הדין יורה על פיטוריה ללא פסילה לתפקיד כלשהוא. אם בכל מקרה יטיל בית הדין אמצעי משמעת של פסילה, יש לסווג זאת לתפקידי אחות בלבד.

פסילה לצמיתות היתה בניגוד לחוקי היסוד של כבוד האדם וחירותו, וחופש העיסוק.

ד. דבר הנאשמת

- 1) עברה שנים קשות מאוד.
- 2) אין לה הכשרה אחרת זולת מקצוע הסיעוד.
- 3) מעוניינת לשקם את חייה (אם לשלושה ילדים קטנים).
- 4) קשה לה להתקבל לעבודה מחמת אות הקין שהוטבע בה.
- 5) נקלטה לעבודה במחלקה שבועיים לאחר שחרורה מהצבא.
- השקיעה את כל כולה בעבודה, ונהגה על פי מה שלימדו אותה.
- 6) כל העשור האחרון היתה במשבר קשה, עברה "הליך של אבל", כלשונה.

6. דיון

בבואנו להחליט על אמצעי המשמעת שיוטלו על הנאשמת נתנו דעתנו על חומרת העבירות שנעברו ועל חלקה של הנאשמת בהן מחד, ועל נסיבותיה האישיות מאידך. אלה גם אלה נשקלו מול תכליות אמצעי המשמעת בדין המשמעתי.

א. על חומרת העבירות

בית המשפט העליון שגזר את דינה של הנאשמת (עונשה הוקל בבית המשפט העליון) עמד על חומרת העבירות ועל חלקה של הנאשמת בהן :

"נאשמת 4 הייתה ללא ספק הרוח החיה של החלק העיקרי בעשייה העבריינית שתוארה בהרחבה בהכרעת הדין. מזגה הקשה, הקשוח, הבלתי מתפשר, המגיב קשה כלפי אלה הסוברים ונוהגים אחרת ממנה, היותה הדמות הדומיננטית בשטח, והעובדה כי היא הייתה זו ששמרה על קשר שוטף עם כל אנשי הצוות הטיפולי, הופכים אותה לגורם המשמעותי ה"טיפולי" (ככל שניתן לכנות את

פעולותיה באופן האמור), בקשר מול החוסים. נאשמת 4 הורשעה בעבירות קשות של התעללות בחוסים חסרי ישע והזנחת מושגחים. לא אחזור שוב על פרטי האישום בהם הורשעה (הנזקק לפירוט זה ימצאהו בהכרעת הדין), אך אומר כי גם קריאה שנייה ושלישית של המסכת העובדתית של כלל פעולותיה בנדון אינה קלה כלל ועיקר, אף לא באספקלריה "הטיפולית" בה בוצעו המעשים".

וכן:

"מכלול העבירות שביצעו הנאשמים הפרו ברגל גסה את כבוד החוסים, את זכותם לכבוד ולפרטיות, תוך חילול האוטונומיה וצלם האדם שלהם. האישומים השונים, כפי שפורטו לעיל, מציגים מסכת קשה של התנהגויות החותרות תחת בסיס עקרונות היסוד האוניברסאליים הנוגעים לחובה להגן על החולה החלש שבחברה, וכן עומדים בניגוד ובסתירה לאינטואיציות רגשיות אנושיות ראשוניות של רחמים על מוכי גורל דוגמת אלה שאושפזו במחלקת ההמשך בבית החולים 'איתנים'".

גם בית המשפט העליון עמד בפסק דינו על הערך של שמירת כבוד האדם באשר הוא:

"נסיים חלק זה של הכרעת הדין באשר פתחנו. צוין כי פרשה עגומה לפנינו. כך ביחס לחוסים ומשפחותיהם, אך לא רק. העניין משאיר כתם על החברה. כלל הוא כי חברה נמדדת על פי התייחסותה לחלשים ולחסרי ישע. אכן, החוסים סובלים מבעיות פסיכיאטריות קשות. הטיפול בהם מהווה אתגר רב-מערכתי. המציאות היומיומית היא קשה, עקבית ומצטברת. באופן פרדוקסלי, אף נקבע כי המערערת פעלה מתוך דאגה לטובת החוסים, על פי הבנתה. עם זאת, ולאחר התוצאה אליה נגיע בפסק הדין, נותרה מציאות הדורשת בדיקה, פיקוח ותיקון. די לומר כי אין להשלים עם מציאות כזו במאה העשרים ואחת. החוסה, יהיה מצבו קשה ככל שיהיה, אדם הוא. אין בחוסר השליטה שלו, גם בפונקציות בסיסיות, כדי לגרוע מן העובדה שהוא נברא בצלם. הכרה בכבודו איננה בגדר מותרות חברתיות. זהו צו השעה הנוכחית והשעה הבאה. תורת הענישה, וכאן הסיבה הרביעית להקלה בעונש, עשויה להצדיק אי מיצוי הדין במקרה ראשון מסוג זה, כאשר לא עסקינן בעבירה של תקיפה אלא בהתעללות במסגרת טיפול. זאת מהסוג שנובע לא מסדיזם, אכזריות או רצון ליצור שקט תעשייתי – אלא אך מאמונה סובייקטיבית מוטעית. חובה על המטפלים בעניין, כאשר טיפול ראוי הוא בגדר מלאכת קודש, להפנים את מעמדו הערכי של החוסה ואת היותו אדם. הפתרון יבוא מהפנמה כי יש להתייעץ, לשקף ולדון שוב ושוב בעניינים אלה כדי שמעשים ממין זה לא יישנו".

בית המשפט העליון החליט להקל בעונשה של הנאשמת, כאשר הנימוק העיקרי שפעל לטובתה היה התרשמותו של בית המשפט המחוזי כי ככלל הנאשמת פעלה לתכלית של הבאת תועלת לחוסים, וכך כתב בית המשפט:

"לו היה נקבע כי מטרת המעשים הייתה להסב סבל או השפלה לחוסים ללא כל תועלת טיפולית, ראוי היה לגזור עונש חמור בהרבה. קביעה זו נכונה גם לו היה נקבע שמטרתה של המערערת הייתה לייצר "שקט תעשייתי", כמעין "רס"ר משמעת" הרוצה לחנך את החוסים לנהוג בשקט ובאיפוק. אולם נקבע, כאמור, כי ככלל פעלה המערערת לשם התכלית של הבאת תועלת לחוסים. תכלית זו הוצאה אל הפועל בצורה שלא ניתן להגדירה אלא כמעוותת: אולם היא עשויה להיות שיקול המצדיק הקלה מסוימת בעונש ביחס למי שביצע את מעשיו מתוך רוע לב ואכזריות לשמה (ראו למשל ע"פ 295/94 דלעיל)".

ב. על נסיבותיה האישיות של הנאשמת

- (1) ילידת 1972, נקלטה לשירות המדינה ביום 1.3.93, הושעתה ביום 8.11.04, דרגתה עובר להשעייתה 12 ג' בדירוג האחיות.
- (2) חוות הדעת עליה עד כשלונה בעבירות דן היו חיוביות מאוד.
- (3) נקלטה ככוח עזר למחלקה בהיותה בגיל 20 ומיד לאחר תום שירותה הצבאי. במקביל למדה סיעוד ועם תום לימודיה שימשה אחות אחראית על המחלקה, ללא נסיון והכשרה הולמים.
- (4) המעשים שבוצעו כלפי החוסים היו, לפי טענתה, יישום של מדיניות "החינוך ההתנהגותי" הקפדני שהונהגה ע"י מנהל המחלקה.
- (5) נגרם לה עינוי דין ממושך. החקירה החלה בשנת 2004, כתב האישום הוגש ב-2006, ההליך בבית המשפט העליון הסתיים ב-2015. כל השנים האלה סבלה ממצוקה נפשית גדולה, ולפגיעה קשה בחייה.
- (6) עקב הרשעתה לא הצליחה להשתלב בעבודה.
- (7) אם לשלושה ילדים קטנים.

ג. על תכלית אמצעי המשמעת –

התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא למנוע פגיעה משמעותית בתפקודו של השירות הציבורי או בתדמיתו של השירות. כך גם אמצעי המשמעת המוטלים אמורים ליצור הרתעה בקרב עובדי השירות הציבורי.

על כך, נאמר בעש"מ 7111/02 נציבות שירות המדינה נ' יאיר אשואל (דינים עליון, כרך סג, 764):

"כאמור, שמירה על תדמית ראויה של השירות הציבורי מהווה תנאי הכרחי לשמירה על תפקוד נאות של שירות זה. בנוסף לשמירה קפדנית על תדמית השירות, נועד ההליך המשמעותי למנוע פגיעה בתפקוד של שירות המדינה. אשר על כן, בבואו להטיל אמצעי משמעת יבחן בית הדין, בין היתר, האם אמצעי המשמעת המוטלים יוצרים הרתעה מספקת בקרב עובדי המדינה, כן יבחן האם די באמצעי המשמעת האמורים כדי להשיב על כנו את אמון הציבור במערכת השירות הציבורי, המהווה אף הוא תנאי הכרחי לתפקודו של השירות. בבוא בית הדין לגזור דינו של נאשם בעבירה משמעתית אין הוא מתייחס לאמצעי המשמעת כאל עונש גרידא, שכן עליו לבחון מה הוא האמצעי ההולם את התכליות האמורות של הדין המשמעותי."

ועוד:

"כידוע, אמצעי המשמעת נועדו להרתיע מפני ביצוע מעשים שיש בהם כדי לפגוע בטוהר המידות בשירות המדינה, בתפקודו התקין ובאמון הציבור בו. ככל שהמעשים בהם הורשע הנאשם חמורים יותר, וככל שדרגתו בשירות המדינה בכירה יותר, כך מתחזק הצורך להעביר מסר ברור וחד המוקיע על מעשיו, על מנת לשרש תופעות פסולות בשירות המדינה ולמנוע את הישנותן בעתיד."

(עש"מ 7113/02 מדינת ישראל נ' שחר לוי פ"ד נו (3) 817).

עם זאת, בענישה המשמעתית לא נפקד מקומם של שיקולים אישיים לגבי נאשם. ועל כן, על בית הדין להגיע לנקודת איזון עונשית ראויה, אשר תשלב בין התכליות השונות אל מול נסיבות אישיות של נאשם, באופן שהענישה תהיה מידתית. (בעניין זה ראה: עש"מ 7635/05 ירדנה שרתוק נ' נציבות שירות המדינה, ניתן ע"י כבוד השופטת פרוקצ'יה ביום 29.1.07; עש"מ 2917/03 פנינה אלקיס נ' נציבות שירות המדינה, ניתן על ידי כבוד השופטת בייניש ביום 12.8.03; עש"מ 5917/07 גרה נ' נציבות שירות המדינה, ניתן ע"י כבוד השופטת ארבל ביום 19.8.07).

7. על מידתם של אמצעי המשמעת

מסכת ההתעללות הקשה שעברו החוסים וחלקה של הנאשמת בביצועה קיבלה ביטוייה המצמרר בפסקי הדין של שתי הערכאות שנדרשו לה. למעשים אלה היה אופי משפיל, מבזה ואכזרי. ברי שאין מנוס, ואף הסניגור המלומד מסכים לכך, מפיטוריה של הנאשמת מן השירות.

מנגד, הסכמנו שלא לפגוע בפיצויי הפיטורים, המגיעים לנאשמת על פי דין, וזאת לאור חלוף הזמן מאז תחילת הפרשה (הנאשמת הושעתה בשנת 2004, וכתב האיטום נגדה הוגש בשנת 2006; רק בשנת 2015 הסתיימו ההליכים הפליליים).
זאת ועוד, הגם שהנאשמת הורשעה במעשי התעללות נקבע כי מעשיה בוצעו מתוך מטרה להיטיב עם המטופלים, ולא ממניעים סדיסטיים גרידא.

עם זאת, לא נוכל להימנע מפסילתה של הנאשמת למשרד הבריאות ולשירות המדינה, הואיל ואחת התכליות העיקריות של הדין המשמעתי היא הגנה על השירות הציבורי.

ב-עש"מ 3789/04 ציפורי נ' מדינת ישראל – נציבות שירות המדינה (ניתן ביום 15.8.04 ע"י כבוד השופטת, כתוארה דאז, ביניש) נכתב:

"כמו הפיטורין, גם הפסילה משירות המדינה נובעת מאותה תכלית של הגנה על השירות הציבורי מפני עובדים שסטו מדרך הישר. כאשר העובד מפר במעשיו את הנורמות המחייבות בשירות המדינה, ומועל באמון שניתן בו, הרי שיש מקום לקבוע – בנסיבות המתאימות, ועל פי חומרת הענין – כי עובד זה יפוטר ואף כי יהיה פסול מלשוב ולשרת בשירות המדינה. אמצעי הפסילה מהשירות נחוץ, איפוא, כדי לשמור על טוהר המידות בשירות הציבורי, על תדמיתו ועל אמון הציבור בו. לצורך תכלית זו אמצעי הפסילה הוא ראוי ומקובל".

בצד כל אלה, ולאור התחשבותנו בנסיבותיה האישיות של הנאשמת, לרבות הנסיבות המקלות עליהן עמד בית המשפט העליון, החלטנו כי תקופת הפסלות תהיה מוגבלת ובלתי גורפת, כך שתינתן לנאשמת ההזדמנות לשוב ולהשתלב בשירות הציבורי.

8. סוף דבר

לאחר ששקלנו כל האמור לעיל אנו משיתים על הנאשמת את אמצעי המשמעת הבאים:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. פיטורים לאלתר (תוך תשלום מלוא פיצויי הפיטורים המגיעים לנאשמת על פי דין);
- ג. פסילה לצמיתות לכל תפקיד סיעודי בשירות המדינה;
- ד. פסילה למשרד הבריאות למשך 10 שנים;
- ה. פסילה לשירות המדינה למשך 3 שנים.

גזר הדין ניתן בהעדר הצדדים ביום ל"ג באייר התשע"ו – 26.5.16, ויועבר אליהם באמצעות הדואר האלקטרוני והדואר הרגיל.

זכות ערעור לבית המשפט המחוזי בירושלים תוך 30 יום מהמצאת גזר הדין לידי באי כוח הצדדים

(-)

חנן אהרון

חבר המותב

(-)

עו"ד רג'ין יהודה-כלף

חברת המותב

(-)

עו"ד אורי כהן

אב בית הדין
יו"ר המותב